

Nr 25.

Ankom till riksdagens kansli den 10 maj 1928 kl. 3 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 3 och 9 riksdagsordningen, dels ock väckta motioner angående ändrad lydelse av sistnämnda paragraf.

Konstitutionsutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft *dels* en till utskottets behandling hänvisad, av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 183, med förslag till ändrad lydelse av §§ 3 och 9 riksdagsordningen, *dels ock* de likalydande motionerna nr 248 i första kammaren av herr *Möller m. fl.* och nr 424 i andra kammaren av herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*

I propositionen nr 183 har Kungl. Maj:t till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlagt följande *Propositionen 183.*

Förslag

till

ändrad lydelse av §§ 3 och 9 riksdagsordningen.

§ 3. Riksdagsmännen utses till båda kamrarna genom val för viss tid; dock äger Konungen, innan den tid tilländagått, att, med iakttagande av vad här nedan ävensom i 5 § stadgas, förordna om nya val i hela riket till båda kamrarna eller den ena av dem.

Förordnande om nya val till första kammaren må icke utfärdas i annat fall än då ett av Konungen väckt förslag, som genom kammarens avslag förfallit, sedermera med enahanda utgång av honom förelagts kamrarna vid första riksdagen efter nästa allmänna val till andra kammaren eller, i fall som avses i 17 § 1 mom., vid första lagtima riksdagen efter valet; skolande förordnandet om nya val vara givet inom fyra månader.

§ 9. Till ledamöter i första kammaren kunna endast väljas män och kvinnor, som uppnått trettiofem års ålder samt äro i kommunernas allmänna angelägenheter röstberättigade. Kommer riksdagsman, efter det han vald bli-

vit, i den ställning, att han ej längre skulle varit valbar till ledamot i kammaren, frånträder han sin befattning.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till det vid propositionen fogade utdraget av protokollet över justitiedepartementsärenden den 9 mars 1928.

*Motionerna
I: 248 och
II: 424.*

I motionerna I: 248 och II: 424 föreslås, att riksdagen såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling skulle antaga följande

F ö r s l a g

till

ändrad lydelse av § 9 riksdagsordningen.

Till ledamöter i första kammaren kunna endast väljas i kommunernas allmänna angelägenheter röstberättigade män och kvinnor, som uppnått 35 års ålder. Kommer riksdagsman, efter det han blivit vald, i den ställning, att han ej längre skulle varit valbar till ledamot i kammaren, frånträder han sin befattning.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

*Utskottets
yttrande.*

I den förevarande propositionen hava med varandra förknippats två frågor, som icke ha något som helst sakligt samband, nämligen spörsmålet om borttagandet av valbarhetscensus och spörsmålet om ändring i gällande grunder för första kammarens upplösbarhet. Det förstnämnda spörsmålet har av riksdagen grundligt genomdiskuterats. Det sistnämnda spörsmålet återigen har icke tidigare varit föremål för någon riksdagens prövning. Såväl utskottet som andra kammaren ha vid upprepade tillfällen givit sin anslutning till kravet på avskaffande av valbarhetscensus. Majoriteten bland 1926 års förstakammarsakkunniga har efter en ingående granskning av censusfrågan med mycken styrka anslutit sig till nämnda krav. Censusbestämmelsernas karaktär av ett hinder för partierna att vid korandet av förstakammarledamöter välja de för uppdraget lämpligaste har till fullo vitsordats.

Utskottet nödgas vid sådant förhållande beklaga, att regeringen icke velat bereda riksdagen tillfälle att särskilt för sig ta ställning till den för sin lösning mogna och grundligt utredda censusfrågan. Genom att med densamma förknippa spörsmålet om ändrade grunder för första kammarens upplösbarhet har regeringen uppenbarligen velat skapa ett läge, där motståndarna till konstitutionella privilegier för första kammaren skulle gottgöras med censusstreckets avskaffande och där motståndarna till censusstreckets avskaffande skulle gottgöras med konstitutionella privilegier för första kammaren. Representanterna inom utskottet för de båda partier, som i ett sådant läge varit av-

sedda att utspelas mot varandra, ha med fasthållande av sina motsatta sakliga ståndpunkter enats om att icke lämna sin medverkan till en dylik ur olika synpunkter motbjudande byteshandel. Väl är det sant, att utskottet år 1926 i anledning av en inom första kammaren väckt motion om censusbestämmelsernas avskaffande förknippade sagda spörsmål med ett annat, i det att utskottet hemställde, att riksdagen »måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t, efter verkställd utredning, ville, i avseende å grunderna för riksdagsordningens bestämmelser beträffande valbarhet till första kammaren, inom den nuvarande fyraårsperioden framlägga förslag till sådana ändringar, som, utan att utplåna karaktärsskillnaden mellan riksdagens båda kamrar, vore ägnade att tillföra första kammaren en allsidig sammansättning.» Medan alltså censusfrågan i utskottets utlåtande år 1926 förknippades med frågan om »att tillföra första kammaren en allsidig sammansättning», har den emellertid i Kungl. Maj:ts proposition förknippats med frågan om att utrusta första kammaren med ett konstitutionellt privilegium. Där vederlagssynpunkten år 1926 gällde ett utbyte av en valbarhetskvalifikation mot någon annan valbarhetskvalifikation, där gäller den nu ett utbyte av en valbarhetskvalifikation mot en konstitutionell ouplösbarhetsgaranti.

Utskottet finner det under sådana omständigheter vara ännu mindre påkallat att ta under övervägande propositionens linje för en förstakammarreform.

Utskottet hemställer alltså,

- 1) att förevarande proposition måtte av riksdagen avslås;
- 2) att riksdagen vid bifall till vad sålunda hemställts måtte finna motionerna I:248 och II:424 härigenom besvarade.

Stockholm den 10 maj 1928.

På konstitutionsutskottets vägnar:

K. VON GEIJER.

Närvarande: Herrar *von Geijer, Engberg, Thulin, David Bergström, Adolf Dahl,* G. W. Hansson, Stendahl, Reuterskiöld, Vennerström, Larsén, Alkman, Sävström, Borg, Gustafson* i Kasenberg, *Hallén,* Karlsson* i Vadstena,* *Björkman, Forssell,* Svensson* i Grönvik och *Björnberg*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1) av herrar *von Geijer, Stendahl, Gustafson* i Kasenberg, *Björkman* och *Forssell*, vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

Konstitutionsutskottets hemställan år 1926 i förstakammarfrågan avsåg utredning om ändrade bestämmelser allenast beträffande *valbarhet* till kammaren. Där gjorde sig gällande en önskan att ersätta valbarhetscensus med andra valbarhetskvalifikationer. Kungl. Maj:t har emellertid i den förevarande propositionen föreslagit census' avskaffande utan någon ersättning i fråga om andra valbarhetskvalifikationer. Den ändring beträffande första kammarens upplösbarhet, vilken Kungl. Maj:t föreslagit, är icke av den natur, att den kan utgöra kompensation för valbarhetscensus' avskaffande. Utskottet kan sålunda icke tillstyrka vare sig propositionen eller motionerna och får sålunda hemställa,

- 1) att förevarande proposition måtte av riksdagen avslås;
- 2) att riksdagen vid bifall till vad sålunda hemställts måtte finna motionerna I: 248 och II: 424 härigenom besvarade;

2) av herrar *Reuterskiöld* och *Svensson* i Grönvik, vilka anför:

Då föredraganden i sin motivering till propositionen utgår från uppfattningen, att en begränsning av Konungens rätt att upplösa första kammaren icke innebär någon ändring av förhållandet mellan de båda kamrarna, kan detta visserligen anses principiellt riktigt, enär i den successiva förnyelsens grundsats, vilken gäller beträffande första kammaren, måste anses ligga, att kammarens successiva förnyelse äventyras genom upplösning och att förty upplösning faktiskt förutsättes icke skola ske, oaktat uttryckligt stadgande härom saknas och alltså formellt en upplösningsrätt finnes. Följdriktigt borde, från denna utgångspunkt, icke blott en begränsning av upplösningsrätten, utan ett fullständigt upphävande därav hava föreslagits; att så icke skett, torde bero därpå, att upplösningsrätten icke betraktats uteslutande ur logisk, utan tillika ur politisk synpunkt, men därmed har också öppnats möjligheten av hänsynstagande till andra förhållanden än det rent principiella.

Vad åter angår census, erinra vi, att censusbestämmelsernas syfte varit att säkerställa den ekonomiska självständighetens och det ekonomiska förståndets representation i första kammaren. Att detta syfte numera icke vinnes eller ens kan vinnas genom censusbestämmelserna gör det uppenbarligen önskvärt, att census antingen helt upphäves eller ersättes av något annat och mera ändamålsenligt. Då nu förslaget vill *knyta valbarheten vid kommunal rösträtt*, har det syntts vara särskilt önskligt, att den *kommunala rösträtten samtidigt reglerades på det sätt, att därigenom fullt tillgodoseddes kravet på fullgjord*

skattebetalning såsom valbarhetsvillkor, ett krav som nu gällande bestämmelser om förstakammarvalbarheten fullt tillgodoser. Detta har också syntts möjligt genom att samtidigt med ett bifall till förslaget om census' avskaffande även bifalla herr Olssons i Kullenbergstorp motion om tre års skattebetalning som villkor för rösträtt, där skattskyldighet föreligger och oförvållad oförmåga icke varit grund till den uteblivna skattebetalningen.

Med hänsyn härtill hava vi inom utskottet yrkat, att utskottet skulle tillstyrka att göra ett grundlagsändringsförslag om avskaffande av census — med eller utan samband med ett förslag om upplösningsrättens begränsning i fråga om första kammaren — vilande under förutsättning, att riksdagen samtidigt i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde framläggande för nästa riksdag av förslag till sådana kommunala rösträttsbestämmelser, som föreslagits i motionen II: 29;

3) av herr *Alkman*, som anført:

Förevarande kungl. proposition behandlar tvenne till sin natur skilda grundlagsfrågor, mellan vilka intet inre sammanhang synes vara förefintligt. Båda dessa frågor kunna besvaras var för sig, utan att svaret på endera frågan i något avseende utgör förutsättning för besvarandet av den andra. De ha ej heller i den kungl. propositionen ställts i annat sammanhang än det som härrör därav, att de i första hand beretts av en och samma kommitté, 1926 års förstakammarsakkunniga. De båda i den kungl. propositionen framlagda förslagen synas därför lämpligen böra behandlas vart för sig.

Vad först beträffar förslaget till ändring av § 3 riksdagsordningen, kan jag icke finna de i den kungl. propositionen förebragta skälen tillräckliga för att på sätt i denna proposition föreslås reglera rätten till upplösning av första kammaren. Mina betänkligheter mot denna reglering ligga dels i en viss svårighet att säkert bestämma dess verkliga konstitutionella innebörd, dels i vanskligheten att överblicka dess politiska verkningar. Jag kan därför i denna del icke biträda den kungl. propositionen.

Beträffande däremot den föreslagna ändringen i § 9 riksdagsordningen, vilken vid upprepade tillfällen inom riksdagen ingående behandlats, synas de i förevarande proposition anförda skälen vara fullt övertygande, varför jag inom utskottet yrkat, att utskottet måtte hemställa till riksdagen om bifall till den kungl. propositionen i denna del och därmed även i sak biträda det yrkande, som gjorts i de båda i sammanhang med denna proposition av utskottet behandlade likalydande motionerna I: 248 av herr *Möller* m. fl. och II: 424 av herr *P. A. Hansson* m. fl.

På grund av vad nu anförts får jag alltså hemställa,

1:o) att förevarande kungl. proposition, i vad den avser § 3 riksdagsordningen, icke måtte av riksdagen bifallas;

2:o) att riksdagen måtte, med bifall till förevarande kungl. proposition i vad den avser § 9 riksdagsordningen, såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

F ö r s l a g

till

ändrad lydelse av § 9 riksdagsordningen.

Till ledamöter i första kammaren kunna endast väljas män och kvinnor, som uppnått trettiofem års ålder samt äro i kommunernas allmänna angelägenheter röstberättigade. Kommer riksdagsman, efter det han blivit vald, i den ställning, att han ej längre skulle varit valbar till ledamot i kammaren, frånträder han sin befattning.

3:o) att riksdagen vid bifall till vad sålunda i 2:o) hemställets måtte finna motionerna I: 248 av herr Möller m. fl. och II: 424 av herr P. A. Hansson m. fl. härigenom besvarade;

4) av herrar *David Bergström* och *Björnberg*, vilka yrkat bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 183.